

„Értő olvasás” vetélkedő a fői Városi Könyvtárban

*„Minden olvasmány egy magot hagy hátra,
amely kicstrázik”*

(Jules Renard)

*„Olvasás szeretet nélkül, a tudomány alázat
nélkül, a kultúra szív nélkül –
ezek talán a legnagyobb bűnök a lélek ellen.”*

(Hermann Hesse)

Mi, könyvtárosok folyton azon törjük a fejünket, hogyan tudunk egyre több olvasót becsábítani a könyvtárba, a már olvasókat hogyan tudjuk rávenni, hogy fajsúlyosabb könyveket is olvassanak, illetve kiemelt feladatunknak tekintjük az olvasás megszerettetését a gyermekekkel.

A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által a Társadalmi Megújulás Operatív Program keretén belül meghirdetett „Tudásdepo-Expressz” *A könyvtári hálózat nem formális és informális képzési szerepének erősítése az élethosszig tartó tanulás érdekében* című pályázata révén mi is intenzívebben foglalkoztunk a tanulók olvasási és könyvtárhasználati szokásaival.

A pályázat szakmai előkészítéseként kérdőíves felmérést végeztünk négy fői általános iskolában, ahol 170 gyermeket kérdeztünk meg a fenti témával kapcsolatban. A felmérésben résztvevők közül 80 gyermek alsó tagozatos (3. osztályos), és 90 felső tagozatos (6. osztályos) volt.

Az alsó tagozatosok válaszai alapján a következőket állapítottuk meg: többnyire ajándékba kapják a könyveket vagy vásárolják. Könyvtárba legtöbben közülük kölcsönzési céllal mennek; másodsorban tanulni, iskolai feladathoz kutatni, segítséget kérni. A számítógép, az internet már szinte egyáltalán nem vonzza őket a könyvtárba, ez nyilvánvalóan abból adódik, hogy egyre többen rendelkeznek otthon számítógéppel és internet-hozzáféréssel. Igen sokan válaszolták azt, hogy szöveget olvasmányaikról beszélgetni, ez is azt mutatja, hogy számukra még sokkal inkább élmény az olvasás (vagy ha felolvasnak nekik), mint a tinédzsereknek. A legtöbben ritkán járnak könyvtárba, illetve magas azoknak a száma is, akik megelégszenek az iskolai könyvtár szolgáltatásaival, csak oda járnak. Többségük rendszeresen olvas, havonta legalább egy könyvet. A „Miért olvasol?” kérdésre adott válaszok is azt mutatják, hogy a többség számára az olvasás öröm és nem kötelesség. Kedvenc írók közt a győztes: Petőfi Sándor, őt követi a sorban Móra Ferenc, Lázár Ervin, Nógrádi Gábor és Nógrádi Gergely. Legtöbben a *Vukot* jelölték meg kedvenc olvasmányuknak; *Harry Potter*, *Micimackó* és *Süsü* egyformán népszerű a gyerekek körében. Bár olvasmányaikat szerencsére még nem annyira a divat

diktálja, példaképeket már gyakran e szerint választják (pl. Hannah Montana, de azért szerencsére Mátyás királyt még nem tudta legyőzni).

A felső tagozatosok válaszainak értelmében: legtöbben az internet segítségével jutnak információkhoz, ezen kívül sokan még a felnőtteket jelölték meg információforrásként. Könyvet már kevesebben használnak információhoz való hozzájutásra. Könyvet ők is inkább ajándékba kapnak, kevesebben jutnak hozzá a könyvtáron keresztül. E korosztály tagjai már kevésbé mennek kölcsönzés céljából könyvtárba, a többség iskolai feladathoz veszi igénybe a könyvtári szolgáltatásokat. A felsősök közül is elég sokan szoktak beszélgetni olvasmányaikról. A legnépszerűbb folyóirat köztük a *Bravo* és az *IM*. Többségük ritkán jár könyvtárba, évente egy-két alkalommal. A számítógép, az internet a tanulásban is elsődleges információforrás a tankönyvön kívül, de sokan veszik igénybe a szótárak, lexikonok segítségét is. Elsősorban történelem és irodalom órán kapnak olyan feladatot, amihez a könyvtár segítségét kell igénybe venniük. Sokan állítják közülük, hogy időhiány miatt olvasnak keveset. Szomorú, hogy közülük sokan soha nem voltak könyvtári tagok, bár szerencsére azért többen vannak, akik valaha azok voltak vagy jelenleg is tagok valamely könyvtárban. A többség örömmel olvas, de az alsósoknál nagyobb arányban olvasnak azért, mert muszáj (kötelező olvasmányok). Kedvenc magyar íróik: elsősorban Lázár Ervin, öt követi Arany János, Gárdonyi Géza és Petőfi Sándor. Kedvenc külföldi írója a nagy többségnek nincs, akiknek van, azok esetében Erich Kästner és Stephanie Meyer a listavezető. Kedvenc regényt a többség nem jelölt meg, aki igen, az a Stephanie Meyer-regényekért rajong elsősorban. Többségüknek nincsen példaképe olvasmányaikból, néhányan egyöntetűen azt válaszolták, hogy van példaképük, de nem nevezték meg az illetőt. Ezután jön a sorban néhány Harry Potter-szereplő.

Megállapítható, hogy az alsó tagozatos gyermekekre még jóval nagyobb hatást gyakorol a szülői, pedagógusi minta, mint felső tagozatban. A megkérdezett harmadikos gyerekek olvasmányélményei még zömében a klasszikus népmesékhez, kötelező olvasmányokhoz kötődnek. Az, hogy milyen sokféle kedvenc olvasmányt (főként mesét) jelöltek meg, azt mutatja, hogy elsősorban otthonról, feltehetően a szülőktől hallott mesék élnek elevenen bennük. Ha ez az élmény az iskolához kötődne, jóval egységesebb válaszok érkeztek volna. A felső tagozatosokra már sokkal inkább jellemző, hogy a divatos és a kötelező olvasmányokat részesítik előnyben, ez pedig két dolgot jelent: azért olvasnak, mert kötelező, és nem önként. Az önként választott olvasmányok pedig – mint említettem – a divatos, az utóbbi évek agyonreklámozott „filmforgatókönyvei”-ből kerülnek ki, és sokkal kevésbé olvasnak igényes szépirodalmat alsó tagozatos társaikhoz képest.

A nyertes TÁMOP-3.2.4-1/09/KMR „Tudásdepo-Expressz” a „*Fóti Városi Könyvtár elektronikus katalógusának, honlapjának kialakítása, az általános iskolás korosztály olvasáskultúrájának, könyvtárhasználati szokásainak fejlesztése*” című projektünkkel 19 075 814 forintot nyertünk.

Az egyéves projekt – amely 2010. szeptember 25-étől 2011. szeptember 24-éig tart – fontos célkitűzései:

I. Könyvtári szolgáltatások fejlesztése,

- Többnyelvű interaktív könyvtári honlap
- Elektronikus katalógus
- Könyvtárosok továbbképzése
- Könyvtári prospektus kiadása

II. Az olvasáskultúra fejlesztését, a könyvtári szolgáltatások népszerűsítését célzó helyi programok lebonyolítása

A projekt kiemelt célcsoportja az iskolás korosztály. A részükre tervezett programok:

- 10 író-olvasó- találkozó
- háromfordulós értő-olvasás vetélkedő
- háromfordulós helytörténeti pályázat
(Célja a hagyományok ápolása, valamint épített és természeti értékeink [Fóti Somlyó természetvédelmi területet] megismerése, védelme.)
- havi két alkalommal rendezett családi szombatok

A fenti pályázat segítségével szerveztük meg az iskolák közötti értő olvasás vetélkedőt.

A három fordulóból álló vetélkedőn a gyerekek iskolai csapatban, korcsoportonként (2., 3., 4., 5–6., 7–8. osztályosok és középiskolások) versenyeztek.

Az iskolák az alsó tagozatosoknál évfolyamonként egy-egy 5 fős, a felsősöknél korcsoportonként kétszer 4 fős, a középiskolák pedig két 5 fős csapatot indíthattak.

Mindhárom fordulóban a csapatok kaptak egy-egy feladatlapot, amelyet hallás alapján, közösen oldottak meg, illetve a néma olvasáshoz kapcsolódó feladatlapot egyénileg töltötték ki, de elért pontjaik a csapat összpontszámához adódtak.

Mivel ebben a vetélkedőben nem válogatás nélkül vettek részt a tanulók, vagyis joggal feltételezhettük, hogy az érdeklődőbb, jobban olvasó gyerekeket neveztek be az iskolák, így a három forduló során fokozatosan nehezítettük a feladatokat. Egyrészt a kapott szöveg *műfaja alapján*, ezért az első fordulóban a magyar szépirodalom prózai műveiből válogattunk; a második fordulóban főként a verses műfajok részletei alapján kellett megoldani a feladatokat; a harmadik fordulóban a tudomány különböző ágaiból válogattunk ismeretterjesztő szövegrészleteket. Másrészt a *hallás alapján* történő szövegeértésnél a felső tagozatosok és a középiskolások esetében az első fordulóban megismételtük a szöveget, a második fordulóban már csak a legnehezebb részleteket hallhatták kétszer, a harmadik fordulóban viszont minden felolvasott szöveg csak egyszer hangzott el.

A *feladatok mennyiségét* viszont valamennyi korcsoportnál fokozatosan emeltük.

A *vetélkedő idejét* minden alkalommal, minden csoportnak kettéosztottuk. Így 20-20 perc állt rendelkezésre a hallás alapján történő csapat-feladatlap megoldására, és az egyéni munkára is, amelyhez mindenki külön feladatlapot kapott. A két munkával töltött idő között pár perces szünetet tartottunk az alsó tagozatosoknál.

A *szövegrészletek válogatásánál* figyelembe vettük a korcsoportok érdeklődését, így a második és harmadik osztályosoknak elsősorban meséket, meseregényeket, verses meséket, illetve rövid verseket, mondókákat, a negyedik, ötödik, hatodik osztályosoknak ifjúsági regényekből, a nagyobbaknak pedig a felnőttek irodalmából is válogattunk.

Az ismeretterjesztő irodalomból az alsó tagozatosok elsősorban az állatokról, a környezetvédelemlről, környezetismertről kaptak feladatokat, míg a felső tagozatosoknak és a középiskolásoknak a különböző tudományágakból válogattunk: történelem, biológia, fizika stb., de kaptak etikai, kommunikációs és illetlenül kapcsolatos feladatokat is.

A szerzők kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy az adott korcsoportban kikről tanulnak, de igyekeztünk olyan műveket keresni, amelyek nincsenek benne a tananyagban, hogy a szövegek ne legyenek nagyon ismertek.

„Az olvasás az emberi tanulás legfontosabb eszköze, lényege a szöveg megértése, tulajdonképpen párbeszéd a szerző és az olvasó között. A szöveg megértésének hierarchiája van, azaz az egész megértéséhez mindig szükséges a kisebb egységek, úgy, mint a szavak, mondatok, mondattömbök, bekezdések, fejezetek megértése.

Az olvasás / megértés fokozatai:

- **Szó szerinti megértés:** ismeretlen szavak megértése, szöveg elismétlése saját szavainkkal - mi a fő gondolat?
- **Értelmező olvasás:** „sorok közti olvasás”, ok-okozati viszonyok feltárása, elemzés
- **Kritikai olvasás:** szöveg értékelése, saját vélemény, gondolatok hozzáfűzése”

(Hatékony olvasás, dinamikus olvasás, szövegértés – Internet)

A fenti meghatározás értelmében a feladatok kiválasztásánál figyeltünk arra, hogy minden feladatlapban legyen tartalmi, logikai összefüggéseket vizsgáló és a részleteket megfigyelő kérdés is, illetve a nagyobbak saját véleményét is alkothassanak.

A feladatfajták összeállításánál törekedtünk a változatosságra, az igaz-hamis, a feleletválasztásos, a felsorolásos, az egymáshoz rendeléses feladattípusokon kívül helyet kaptak az egyszavas, az egy-két mondatos, a pár mondatos válaszok mellett alsó tagozatban a rajzos feladatok, felső tagozatban pedig a keresztrejtvények.

A szókincs vizsgálata, illetve fejlesztése érdekében mindhárom fordulóban volt szómagyarázat, így sorra vettük a köznyelvben használatos idegen szavakat, szleng kifejezéseket, valamint azokat a régi, illetve népi kifejezéseket, amelyeket szerintünk illik ismerni.

Könyvtárosként figyeltünk arra, hogy a csapatok minden fordulóban kapjanak könyvtári feladatot is – gyakorolva például a lexikonokban való keresést.

Íme két feladat példaként (Az első feladatot 3., a másodikat az 5-6. osztályos korcsoport kapta):

Találós kérdés

Egyszer mentem Kisasszondra,
jött szemben egy úr,
meg hét asszonyka.

Mindegyiknél hét kicsi kaska,
minden kasban hét kicsi macska,
mindegyiknek hét kicsi kölyke,
farkuk, lábuk kunkori, görbe.

Kaska, macska, görbe kölyke
És az úr meg hét asszonyka:

Hányan mentek Kisasszondra?.....

Egy nagyszerű foka ráfordult a rákra:

– Ne haladjon hátra,
hisz nem jut előbbre soha,
kinek vissza van az oda.

Ám a ráknak, mi tagadás,
visszásnak tűnt ez a tanács.
Azt értette belőle,
szégyenszemre hátráljon meg előre.

De kevéssel előbb úgy gondolta aztán,
más kárát tanulná meg a saját hasznán,
hogyha maga mögött egy célt is kiszabva,
előregázolna hátra az iszapba.

Viszont azt is tudta a nyomorult pára,
az ilyesmi nem megy úgy holnapról mára,
és hogy ne hagyja a drága időt veszni,
elhatározta, már tegnap el is kezdi

1. Húzd alá azokat a sorokat, amelyek nem a térben, hanem az időben való visszafelé haladást fejezik ki!
2. Megfogadta végül a rák a foka tanácsát? Melyik mondatból derül ki ez számodra?

A feladatlapok szerkesztésénél figyeltünk azok *esztétikai alakjára*. Igyekezünk minél több, témához illő, színes illusztrációval szebbé, figyelemfelkeltőbbé tenni azokat. A betűk fajtájának és nagyságának kiválasztásánál ügyeltünk rá, hogy a szöveg könnyen olvasható, vegyes tipográfiájú legyen, a betűk nagysága a kisebbeknek általában 14 pontos, a nagyoknak pedig 12 pontnál kisebb ne legyen. Minden osztály más színű borítót kapott, amely végigkísérte az évfolyamokat az összes fordulón.

A három fordulót havonta rendeztük meg, mindig keddi napon, ugyanolyan időbeosztással. Egy-egy forduló után kifüggesztettük az eredményeket a könyvtárban, illetve megküldtük minden iskolának, így a pedagógusok és a gyerekek is figyelemmel kísérhették a vetélkedő állását.

Az értő olvasás vetélkedőn négy általános iskola és két középiskola 24 csapatának 159 diákja versenyzett egymással.

A háromtagú zsűri végig figyelemmel kísérte a vetélkedő menetét. Eredményhirdetéskor az alsó tagozatosoknál évfolyamonként az 1. és 2. helyezett csapatot, felső tagozatosoknál az 5–6. és a 7–8. osztályos korcsoportnál az első három helyezettet, középiskolásoknál az első két helyezett csapatot emeltük ki.

Lehetővé tettük ugyan a felkészítő tanárok, a szülők és a tanulók részére, hogy a kijavított feladatlapokat megnézzék, de nem sokan éltek ezzel a lehetőséggel.

Tanulásként azt a következtetést kell levonnunk, hogy a diákok ugyan lelkesen versenyeznek, de ők nem járnak utána, hogy mit rontottak el, mit nem tudtak – megelégszenek az ajándékokkal, díjakkal. Sajnos, a szülők sem érdeklődtek, hi-

szen iskolai tevékenységként értelmezték a vetélkedőt. A pedagógusoknak viszont kevés a szabadidejük, így legközelebb nekünk, könyvtárosoknak kell kitalálnunk a visszajelzés azon módját, hogy a vetélkedő eredményét, következtetéseit, tanulságait a pedagógusok felhasználhassák munkájuk során az olvasás oktatásakor.

A PISA-felmérések meghatározásában az olvasás *„írott szövegek megértése, felhasználása és az ezekre való reflektálás annak érdekében, hogy az egyén elérje céljait, fejlessze tudását és képességeit, és hatékonyan részt vegyen a mindennapi életben”*. Továbbra is feladatunknak tekintjük tehát, hogy a gyermekekkel foglalkozunk, megismertessük velük az olvasás hasznát és örömét, hogy ezáltal érdekfűző, széles látókörű, művelt felnőtté válhassanak.

Szűcs Mária

Biblioterápia, avagy „könyves mulatság” Dunakeszin

Könyvtárosok, pedagógusok nem titkolt vágya, hogy kezük alól minél többen kerüljenek ki olyanok, akik számára az olvasás örömet jelent. A biblioterapeuta célja is hasonló: saját eszközeivel igyekszik megszerettetni a könyvet, az olvasást mindenkivel.

A dunakeszi Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár által elnyert egyéves uniós projekt – *Új Magyarország Fejlesztési Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program „Tudásdepó-Expressz”* – kapcsán olyan szakmai munkák megvalósítására került sor, amely a város különböző korú lakóit és a könyvtár nyújtotta lehetőségeket hozza közelebb egymáshoz.

A TÁMOP-3.2.4-09/1/KMR kódjelű pályázat egyik keretprogramja az *Olvasó Város*, amely nevében is jelöli célját: az olvasási kultúra fontosságát és széles körben való elterjesztését. E keretprogram rendezvénycsoportjai között szerepel a biblioterápia is. Az a sajátos, de sajnos, ritkán alkalmazott könyvtári módszer, aminek a kiindulópontja legtöbbször egy szépirodalmi szöveg. E köré formálódik aztán az a csoportbeszélgetés, amely „ajtót nyit” önmagunk és társaink felé is.

Jelen pályázat keretében ez az *ajtónyitogatás* Dunakeszin valósult meg a Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár, valamint a Bárdos Lajos, a Széchenyi István és a Szent István Általános Iskolák együttműködésével. A foglalkozásokon felső tagozatos tanulók vettek részt, összesen kilencvenen. Mivel a rendelkezésre álló négy óra jelentősen meghaladta a hagyományos biblioterápiás időkeretet, ezért a pályázat megvalósítására felkért Bartos Éva és Madaras Judit biblioterapeuták komplex módon tervezték meg a foglalkozásokat: drámajáték, receptív zeneterápia, kreatív írás, rajzolás, filmvetítés tette kerekké a „szokásos” biblioterápiát. A résztvevő kamaszok így *komplex művészetterápia* részesei lehettek hat héten keresztül. Egy alkalommal tizenöt szociálisan hátrányos helyzetű, magatartásproblémás diák volt jelen. Őket a már említett általános iskolák tanárai választották ki. A foglalkozá-